

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Фурман Анатолій Анатолійович – доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка».

Критичне мислення в академічному середовищі: від теорії до практики: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 473 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку критичного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку критичності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

3. Пометун О. І. Формування критичного мислення в учнів: теорія і практика. Київ : Педагогічна думка, 2021. 176 с.
4. Терно С. О. Критичне мислення в історичній освіті: методичний аспект. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 210 с.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. Київ : Радянська школа, 1983. Т. 1. 320 с.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1988. 312 с.
7. Ліпман М. Філософія для дітей: програма розвитку критичного мислення. Київ : Генеза, 2015. 145 с.

БОЙЦУН Ірина Євгенівна

DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS IN FUTURE TEACHERS OF UKRAINIAN LITERATURE

The modern world is saturated with information, which is why the ability to analyze and verify facts is extremely important. Critical thinking acts as a filter that helps individuals make informed decisions.

The field of education is undergoing transformations that require learners not only to accumulate facts but also to know how to apply them. As noted by scholars L. Usanova, I. Usanov and O. Shtepa, «the task of education is no longer simply to master existing systematic knowledge or to provide a body of accumulated information, but the development of skills for working with information: establishing criteria for selection, verifying truth or plausibility, and practical application to achieve successful results» [6, p. 50]. Scholars define critical thinking as an interdisciplinary phenomenon encompassing philosophy, logic, psychology, and decision-making theory, among others. It is indispensable in situations of uncertainty and, according to researcher S. Virsta, «...helps in those situations where we do not know how to act correctly, where there is no ready-made algorithm of actions. In order to solve a new, unexpected practical problem, we need to reflect: to look for connections, to rethink, perceive, imagine, and formulate the task of our activity in a new way» [2, p. 54].

O. Antonov, drawing on the research of John Dewey, Paul Scriven, Sol Croforl, and Matthew McIntyre, defines critical thinking as a motivational mechanism of «an individual's cognitive activity, compelling him or her to actively analyze and process information, verify the data obtained from multiple sources, and make rational and effective decisions to accomplish set tasks» [1, p. 925].

Today's teachers, particularly those of Ukrainian literature, act as facilitators of students' intellectual development. The effectiveness of instruction depends on the extent to which students are engaged in the learning process both during class and outside of class. Researcher G. Tokman has substantiated the theoretical foundations

of the methodology for teaching Ukrainian literature on an existential-dialogical philosophical basis [5]. The teacher of Ukrainian literature in a general secondary education institution faces the following tasks: to be able to organize dialogue during literature lessons, to create problem situations whose resolution requires an existential choice on the part of the student, and to foster analytical thinking in students during inquiry-based lessons.

The aim of our study is to examine the development of critical thinking among future teachers of Ukrainian literature while studying the elective course «Existential Foundations of Literature Teaching» for students pursuing a master's degree in the specialty A4.01 Secondary Education (Ukrainian Language and Literature).

The ability to teach students critical thinking requires a high level of intellectual preparation on the part of the teacher. Scholars I. Kostyushko and G. Gandzilevska emphasize: «The productivity of students' activities, and thus the effectiveness of the learning process itself, depends on how well the teacher can demonstrate the benefits of critical thinking to students and ensure their perception, memorization, understanding, and comprehension» [3, p. 2].

In this context, the professional competence of a Ukrainian literature teacher is viewed as an integral characteristic that «reflects the level of their professional and general culture, practical experience, and professional creativity, capable of critical analysis and reinterpretation» [6, p. 49]. An important criterion is the development of analytical and argumentative skills, which «involves reflective control over the quality of one's own reasoning and the formation of well-founded conclusions» [4, pp. 212–213].

The training of future Ukrainian literature teachers in higher education institutions is aimed at fostering intellectual independence and the ability to work in an environment of constant change. The development of critical thinking among future Ukrainian literature teachers during their studies involves moving away from fixed patterns and engaging in self-reflection, as well as employing independent judgment and the technique of «pedagogical deconstruction».

Today's teacher must move away from merely repeating the ideas of others. As noted by I. Kostyushko and G. Gandzilevska, «pedagogical thinking must be reflective in nature, built on openness to the problems and difficulties of everyday practice, and a willingness to accept and resolve them based on one's personal convictions and values, rather than on imposed templates» [3, p. 5].

While studying the elective course «Existential Foundations of Literature Teaching», future Ukrainian literature teachers complete assignments designed to develop critical thinking, the ability to solve complex analytical problems, provide answers to challenging questions, and reinterpret works of classical literature through the lens of contemporary ethical and social challenges. Students are asked to develop lesson plans for philosophical inquiry in Ukrainian literature on selected topics, adhering to the axiological principle in selecting and/or constructing a system of values, taking into account personal needs and the norms of a specific situation

(historical, life-related, pedagogical...), aesthetic preferences, the ability to defend one's civic stance, fight for values, protect them, etc.; psychological inquiry lessons, applying (at their discretion) problem-based learning, a person-centered lesson, or an interactive lesson.

Critical thinking in literary and educational contexts involves a clear sequence of steps. Scholars V. Shakhov, A. Kylivnyk and I. Melnyk include the following in this toolkit: «identifying the problem, setting goals, defining key concepts, establishing criteria, searching for information, constructing an argument, and overcoming stereotypes» [7, p. 402].

As part of their preparation for practical training, future teachers of Ukrainian literature are given assignments that include a step-by-step guide:

Develop a lesson plan based on Taras Prokhasko's novel «NeprOsti», following this structure:

The Inspirational and Motivational Component of Literary Education

Intrigue and commentary on a statement about a literary work:

- The idea of the day, a value-based or ethical statement (phrase) from the literary work.

- A statement or assertion by a literary scholar about the literary work.

- The motto of the lesson or literary theme.

A personally significant detail, fact, or scene from the history of the literary work's creation.

A story about a situation in the writer's life related to their work or creative output.

A cultural or artistic event in society or among student readers related to the history of the work's creation (writing, staging, film adaptation, etc.).

A cultural and artistic event in the life of the Ukrainian people related to the anniversary release of the writer's literary work into the reading world.

To effectively master complex literary systems, prospective teachers should utilize visualization techniques and information technology, which enable them to organize and classify facts and solve complex analytical problems. To this end, students are assigned the following tasks when examining the topic «Gender Perspectives in the Study of Contemporary Ukrainian Literature»:

1. Select video materials and informational resources that you would recommend students watch in preparation for the extracurricular reading lesson on Oksana Zabuzhko's novel «The Alien» in 11th grade. Compile them into a reading list.

2. Develop a set of questions for an imaginary interview with Rada D., the main character of Oksana Zabuzhko's novella «The Alien» and answer them based on the text of the work.

As we can see, the development of critical thinking in future teachers of Ukrainian literature is a holistic process that requires both the cultivation of specific personal qualities in the student (independence, the ability to reason, responsibility),

as well as the creation of a special environment within the higher education institution, based on dialogue, problem-solving, and the integration of subjective experience.

References:

1. Antonov, O.V. (2025). Vyvchennia sutnosti ta struktury krytychnoho myslennia: kontent-analiz poniattia [An Examination of the Nature and Structure of Critical Thinking: A Content Analysis of the Concept]. *Visnyk nauky ta osvity – Journal of Science and Education*, 7, 922 – 935 [in Ukrainian].
2. Virsta, Svitlana. (2017). Krytychne myslennia yak sposib formuvannia literaturnoi kompetentnosti na urokakh zarubizhnoi literatury [Critical Thinking as a Means of Developing Literary Competence in Foreign Literature Classes]. *Pedahohichni chasopys Volyni – Volyn Educational Journal*, 4, 51 – 56 [in Ukrainian].
3. Kostiusko, I., & Handzilevska, H. (2020). Krytychne myslennia yak neobkhidna skladova profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vchytelia [Critical thinking as an essential component of a modern teacher's professional competence]. *ΛΟΓΟΣ. ONLAIN – ΛΟΓΟΣ. ONLINE*, 10, 1 – 9 [in Ukrainian].
4. Kravchenko, Liubov, & Ilchenko, Olena. (2025). Krytychne myslennia maibutnikh fakhivtsiv: sutnist i zmist poniattia [Critical Thinking Among Future Professionals: The Essence and Meaning of the Concept]. *Ukrainska profesiina osvita – Vocational Education in Ukraine*, 18, 208 – 215 [in Ukrainian].
5. Tokman, H. L. (2002). Metodyka vykladannia ukrainskoi literatury v shkoli: ekzystentsialno-dialohichna kontsepsiia [Methods of Teaching Ukrainian Literature in Schools: An Existential-Dialogical Approach]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
6. Usanova, Liudmyla, Usanov, Ihor, & Shtepa, Oleksii. (2024). Formuvannia krytychnoho myslennia v systemi kompetentnisnoi pidhotovky fakhivtsiv [Developing Critical Thinking in Competency-Based Professional Training]. *Ukrainska profesiina osvita – Vocational Education in Ukraine*, 16, 48 – 55 [in Ukrainian].
7. Shakhov, V., Kylivnyk, A., & Melnyk, I. (2023). Rozvytok krytychnoho myslennia yak neobkhidna umova formuvannia profesiinoi identychnosti maibutnikh uchyteliv [The Development of Critical Thinking as an Essential Prerequisite for the Formation of Future Teachers' Professional Identity]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 51, 400 – 404 [in Ukrainian].

БОРЗУНОВ Юрій Леонідович

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧИВ ОСВІТИ

Мислення процес перетворення фактів, інформації, емоцій тощо на цілісне й упорядковане знання. Мислення є фундаментальною властивістю людини, і через цю фундаментальність йому важко дати означення, спираючись на

component of modern philosophical education in the metamodern era	мислення як складова сучасної філософської освіти в епоху метамодерну	
Oksana Balaziuk Critical thinking as the basis of an accountant's professional judgment in the context of digital accounting	Балазюк Оксана Критичне мислення як основа професійного судження бухгалтера в умовах діджиталізації обліку	14
Pavlo Bilichenko Theoretical and methodological principles for the development of students' critical thinking based on materials from the history of pedagogy	Біліченко Павло Теоретико-методичні засади розвитку критичного мислення студентів на матеріалах історії педагогіки	18
Iryna Boitsun Developing critical thinking skills in future teachers of ukrainian literature	Бойцун Ірина Розвиток критичного мислення у майбутніх вчителів української літератури	21
Yurii Borzunov Developing critical thinking among students	Борзунов Юрій Розвиток критичного мислення здобувачив освіти	24
Svitlana Buhaichuk Environmental education and upbringing in the process of studying biology. The use of the latest and interactive teaching technologies in the process of studying biology	Бугайчук Світлана Екологічна освіта і виховання в процесі вивчення біології. використання новітніх та інтерактивних технологій навчання в процесі вивчення біології	28
Olena Bukhniieva Reflective and evaluative criterion in the structure of integrative and interpretative competence of music teachers	Бухнієва Олена Рефлексивно-оцінний критерій у структурі інтегративно-інтерпретаційної компетентності педагогів-музикантів	30
Kateryna Vasylieva Linguocultural potential of authentic media texts in the formation of critical thinking of future teachers of English language and foreign literature	Васильєва Катерина Лінгвокультурний потенціал автентичних медіатекстів у формуванні критичного мислення майбутніх учителів англійської мови та зарубіжної літератури	33
Olha Vietrova Integration of critical thinking technologies into the professional	Вєтрова Ольга Інтеграція технологій критичного	36